

Skaidrojums par nesējām izmaiņām Krimināllikuma 229. un 229.1 pantos

Publicēts: 25.02.2021.

[Informācija presei](#)

[Jaunami](#)

Kultūras priekšmetiem ir īpaša un neatkārtojama nozīme – tie atspoguļo valsts vēsturi un identitāti. Globālā pasaule ļauj aizvien brīvāk piekļūt kultūras vērtībām, to aprīti kļūst straujāka un aktīvāka. Tas nes līdzi arī izaicinājumus - nelikumīgu kultūras priekšmetu aprīti. Ir svarīgi palielināt uzraugošo iestāžu efektivitāti, ieviest stingrāku kultūras priekšmetu aprītes regulējošo un normatīvo ietvaru, kā arī uzlabot sadarbību starp visām iesaistītajām pusēm. Nelikumīgas kultūras priekšmetu aprītes novēršana ir aktuāla visā pasaulē, jo īpaši bruņoto konfliktu zonās. Arī Latvijā novērojama kultūras pieminekļu, īpaši arheoloģisko senlietu, postīšana, ar mērķi iegūt senlietas, kas pēc tam nonāk nelikumīgā tirdzniecībā. Lai to novērstu, pašlaik tiek veikti grozījumi dažādos normatīvajos aktos.

Pēdējā laikā, saistībā ar grozījumiem [Krimināllikuma 229. un 229.1 pantā](#), kas nosaka sodus par nelikumīgām darbībām ar valsts aizsardzībā esošiem kultūras priekšmetiem un senlietām, sociālajos tīklos un plašsaziņas līdzekļos izskanējušas dažādas, to skaitā maldinošas, ziņas. Tādēļ, lai viestu skaidrību par šo likuma pantu būtību, Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde vēlētos skaidrot, kādas ir likumdošanas izmaiņas, un kā pareizāk likuma pantus interpretēt.

Kopš 2021. gada 2. februāra ir stājies spēkā Krimināllikuma 229. pants sekojošā redakcijā:

“229. pants. Nelikumīgas darbības ar kultūras priekšmetiem

(1) Par kultūras priekšmeta, tas ir, Latvijas Republikas vai citas valsts aizsardzībā esoša kultūras pieminekļa, muzeja krājuma priekšmeta vai īpaši aizsargājama bibliotēku krājuma dokumenta, nelikumīgu glabāšanu, pārvietošanu, pārsūtīšanu, atsavināšanu vai par tā nelikumīgu izvešanu ārpus Latvijas Republikas vai ieviešanu Latvijā, ja ar to radīts būtisks kaitējums, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(2) Par kultūras priekšmeta iznīcināšanu, bojāšanu vai apgānīšanu — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.”

Ja iepriekšējā redakcijā šajā pantā bija atrunāti sodi par nelikumīgām darbībām tikai ar Latvijas Republikas aizsardzībā esošiem

kultūras pieminekļiem, tad jaunajā redakcijā kultūras pieminekļiem pievienoti arī muzeja krājuma priekšmeti un īpaši aizsargājami bibliotēku krājuma dokumenti, kas likumā apvienoti, visus nodēvējot par kultūras priekšmetiem. Šis pants attiecināms uz nelikumīgām darbībām Latvijas teritorijā arī ar citu valstu aizsardzībai pakļautiem kultūras priekšmetiem. Šajā redakcijā papildināts arī nelikumīgās darbības jēdziens, kas, iepriekš iekļaujot iznīcināšanu, bojāšanu, apgānīšanu, atsavināšanu un nelikumīgu izvešanu ārpus Latvijas Republikas, nu ietver arī nelikumīgu glabāšanu, pārvietošanu un pārsūtīšanu.

Uz ko attiecas Krimināllikuma 229. pants un kas šī likuma ietvaros ir kultūras priekšmeti?

To, kas ir kultūras priekšmeti, uz kuriem attiecas minētais Krimināllikuma pants, paskaidro jau pats 229. pants – tie ir Latvijas Republikas vai citas valsts aizsardzībā esoši kultūras pieminekļi, muzeja krājuma priekšmeti vai īpaši aizsargājami bibliotēku krājuma dokumenti. Latvijas Republikā valsts aizsardzībā esoši kultūras pieminekļi ir objekti, kas iekļauti valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā vai kam piešķirts jaunatklāta kultūras pieminekļa statuss (likuma [“Par kultūras pieminekļu aizsardzību” 14. un 17. pants](#)). Savukārt likuma pantā minētais muzeja krājums Latvijas gadījumā ir Latvijas Republikā valsts aizsardzībā esošais *Nacionālais krājums* ([Muzeju likuma 13. pants](#)), bet īpaši aizsargājamais bibliotēku krājums ir *Nacionālais bibliotēku krājums* ([Bibliotēku likuma 19. pants](#)).

Latvijas Republikas aizsardzībā atrodas šādi kultūras priekšmeti:

kultūras piemineklis - [Likuma par kultūras pieminekļu aizsardzību](#) (turpmāk Likums) 1. pantā ir noteikts, kas ir kultūras pieminekļi - Kultūras pieminekļi ir kultūrvēsturiskā mantojuma daļa — kultūrvēsturiskas ainavas un atsevišķas teritorijas (senkapi, kapsētas, parki, vēsturisko notikumu norises un ievērojamu personu darbības vietas), kā arī atsevišķi kapi, ēku grupas un atsevišķas ēkas, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, kuriem ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda kultūras vērtība un kuru saglabāšana nākamajām paaudzēm atbilst Latvijas valsts un tautas, kā arī starptautiskajām interesēm. Savukārt Likuma 14. pants nosaka kārtību, kādā kultūras vērtības tiek iekļautas aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā.

muzeja krājuma priekšmets - to nosaka [Ministru kabineta noteikumi Nr.956 Noteikumi par Nacionālo muzeju krājumu](#).

īpaši aizsargājams bibliotēku krājuma dokuments - Bibliotēku likumam ir paredzēti grozījumi, kurā būs noteikts, kas ir īpaši aizsargājams bibliotēku krājuma dokuments - 19.1 pants. Īpaši aizsargājamais bibliotēkas krājums ir bibliotēkas vai citu atmiņas institūciju publikāciju krājuma daļa, kurā var ietilpt šādi dokumenti: seniespiedumi, kas izdoti latviešu valodā līdz 1855.gadam un citās valodās līdz 1850.gadam, bibliotēku speciālo krājumu daļas līdz 1950.gadam (ieskaitot arī trimdas izdevumus), vienīgie eksemplāri (tostarp gan analogi, gan digitāli radītie rokraksti, fotogrāfijas, audiovizuālie materiāli, zīmējumi, skices, rasējumi, foto negatīvi, grafikas, nošizdevumi, kartogrāfiskie materiāli u.c.), arhīva eksemplāri, tai skaitā digitālie, eksemplāri ar unikāliem autogrāfiem un citiem manuāliem ierakstiem, unikāliem iesējumiem, ekslibriem un spiedogiem.

Tātad Krimināllikuma 229. pantā noteiktie sodi attiecas tikai uz nelikumīgām darbībām ar objektiem, kas Latvijas Republikā ir iekļauti Nacionālajā muzeju krājumā, Nacionālajā bibliotēku krājumā, valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā, vai, kam piemērots jaunatklāta kultūras pieminekļa statuss, vai, kas atrodas kādas citas valsts aizsardzībā. Likums neattiecas uz privātpersonu vai juridisku personu likumīgā īpašumā esošiem objektiem un lietām, tai skaitā, senām gleznām, mēbelēm, traukiem, grāmatām, monētām, u.c.

Savukārt, citu valstu aizsardzībā esošu kultūras pieminekļu, muzeju krājumu un īpaši aizsargājamo bibliotēku dokumentu definīcija būs atkarīga no priekšmeta (senlietas) izcelsmes valstī spēkā esošās likumdošanas.

Līdzīgas korekcijas un papildinājumi veikti arī [Krimināllikuma 229.1 pantā](#), kas nosaka sodus par nelikumīgām darbībām ar Latvijas Republikas, vai citas valsts aizsardzībā, esošām senlietām. Jaunajā redakcijā pants izteikts sekojošā veidā:

“229.1 pants. Nelikumīgas darbības ar senlietām

(1) Par Latvijas Republikas aizsardzībā esošas senlietas, kura neatrodas muzeja krājumā, vai citas valsts aizsardzībā esošas senlietas nelikumīgu iegūšanu, glabāšanu, pārvietošanu, pārsūtīšanu, atsavināšanu vai par tās nelikumīgu izvešanu ārpus Latvijas Republikas vai ieviešanu Latvijas Republikā — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības

atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(2) Par Latvijas Republikas aizsardzībā esošas senlietas, kura neatrodas muzeja krājumā, vai citas valsts aizsardzībā esošas senlietas iznīcināšanu vai bojāšanu — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.”

Jaunajā panta redakcijā, salīdzinot ar iepriekšējo, kurā bija noteikts sods par nelikumīgu, valstij piederošu senlietu iegūšanu, glabāšanu, pārvietošanu, pārsūtīšanu, atsavināšanu un izvešanu no Latvijas, ir precizēts senlietu veids, uz kurām attiecas šis pants. Tajā noteikts, ka tās ir senlietas, kas neatrodas kāda muzeja krājumā un ir Latvijas Republikas vai kādas citas valsts aizsardzībā. Jaunajā redakcijā ir arī definēts sods, kas pienākas par šādu senlietu iznīcināšanu un bojāšanu.

Kā saprast Krimināllikuma 229.¹ pantu un, kas ir Latvijas Republikas un citu valstu aizsardzībā esošas senlietas, kas neatrodas muzeju krājumā?

Latvijas Republikā likumā [“Par kultūras pieminekļu aizsardzību”](#) senlietas definētas kā cilvēka apzinātas darbības rezultātā radīti priekšmeti — artefakti (piemēram, rotaslietas, ieroči, darbarīki, iedzīves priekšmeti, keramikas izstrādājumi, monētas veselā vai fragmentārā veidā), kas atrasti zemē, virs zemes vai ūdenī (likuma [“Par kultūras pieminekļu aizsardzību” 2. pants](#)). Latvijā valsts aizsardzībā atrodas senlietas ar datējumu līdz 17. gadsimtam ieskaitot, kas atrastas arheoloģiskās senvietās (likuma [“Par kultūras pieminekļu aizsardzību” 7. pants](#)). Par arheoloģiskās senvietām Latvijas Republikas likumu ietvaros tiek uzskatītas tādas vietas, kas valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļautas kā arheoloģiskie pieminekļi vai kam piešķirts jaunatklāta kultūras (arheoloģiska) pieminekļa statuss.

Krimināllikuma 229.1. pants attiecas uz Latvijas Republikas aizsardzībā esošām senlietām, kuras neatrodas muzeja krājumā, vai citas valsts aizsardzībā esošām senlietām.

Latvijas Republikas aizsardzībā esošas senlietas - Likuma 7. panta 4 daļa nosaka, ka Arheoloģiskās senvietās zemē, virs zemes vai ūdenī atrastas senlietas (ar datējumu līdz 17.gadsimtam ieskaitot) pieder valstij.

Citas valsts aizsardzībā esošas senlietas - katrai valstij ir savi likumi, kuros ir noteikts gan datējuma ierobežojums, gan kategorijas.

Privātpersonas vai juridiskas personas īpašumā legāli drīkst atrasties senlietas, kuras nav Latvijas Republikas aizsardzībā, tas nozīmē, senlietas, kas jaunākas par 1701. g. ieskaitot, kā arī senlietas vecākas par 17. gs. ieskaitot, ja par tām līdz 2013. gada 30. martam persona paziņojusi Nacionālajai kultūras mantojuma pārvaldei vai, ja pēc 2013. gada 30. marta persona ir pierādījusi to likumīgu izcelsmi un saņēmusi par to Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes rakstveida apliecinājumu (likuma [“Par kultūras pieminekļu aizsardzību” 7. pants](#)).

Savukārt, citu valstu aizsardzībā esošas senlietas definīcija būs atkarīga no priekšmeta (senlietas) izcelsmes valstī spēkā esošās likumdošanas.

Tomēr, ja personas rīcībā nonākusi kāda Latvijas Republikas, vai citas valsts aizsardzībā esoša, senlieta, tad, balstoties [Krimināllikuma 229.² pantā](#), persona, kas labprātīgi nodevusi nelikumīgi iegūtu, glabātu, pārvietotu vai pārsūtītu Latvijas Republikas aizsardzībā esošu senlietu, kas neatrodas muzeja krājumā, vai citas valsts aizsardzībā, tiek atbrīvota no kriminālatbildības.

Tā kā abos ([229.](#) un [229.¹](#)) papildinātajos Krimināllikuma pantos ir noteikts sods arī par nelikumīgām darbībām ar citu valstu aizsardzībā esošām kultūras vērtībām, tad Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde aicina – pirms savā īpašumā iegūt vai iegādāties kultūras priekšmetus, kuru izcelsmes valsts nav Latvija, pārliecināties par to legālu izcelsmi un noskaidrot, vai to izcelsmes valstī priekšmets netiek aizsargāts ar likumu.

Tāpat Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde atgādina, ka likums [“Par kultūras pieminekļu aizsardzību”](#) nosaka, ka par objektiem, tai skaitā senlietām vecākām par 17. gs. ieskaitot, kuri atrasti zemē, virs zemes, ūdenī, būvēs vai to daļās un atliekās Latvijas

teritorijā un kuriem varētu būt vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda kultūras vērtība, kā arī par to atrašanās vietu un apstākļiem atradējam nekavējoties, bet ne vēlāk kā piecu dienu laikā rakstveidā jāpaziņo Nacionālajai kultūras mantojuma pārvaldei.

Savukārt, dodoties prom no Latvijas un vedot sev līdzi kultūras priekšmetus, vai šādus priekšmetus nosūtot pa pastu uz kādu citu valsti, būtu nepieciešams pārbaudīt, vai tie nav iekļauti to kultūras priekšmetu kategorijā, kuriem nepieciešama Nacionālās Kultūras mantojuma pārvaldes izsniegta izvešanas atļauja.

Papildu informācija par kultūras priekšmetu apriti, tai skaitā, izvešanu un ievēšanu Latvijā, pieejama

<https://www.nkmp.gov.lv/lv/kulturas-prieksmetu-aprite>

Kultūras priekšmetu aprite

<https://www.nkmp.gov.lv/lv/jaunums/skaidrojums-par-nesenajam-izmainam-kriminallikuma-229-un-2291-pantos>